

Anmälan mot Kriminalvården, häktet Uppsala, häktet Salberga, anstalten Kumla och anstalten Skänninge, om möjligheterna för en intagen att sköta sin privatekonomi

Anmälan

I en anmälan som kom in till JO den 13 november 2018 klagade AA på att han som intagen i häkte och anstalt inte getts möjlighet att sköta sin ekonomi. Han anförde i huvudsak följande:

Han har varit frihetsberövad sedan augusti 2017 och har förvägrats att betala räkningar och skatt samt har inte heller fått ansöka om tjänstepension.

Häktet Uppsala

Han vistades i häktet Uppsala under perioden augusti 2017 till februari 2018. Han begärde upprepade gånger att få sköta sin ekonomi men personalen avvisade alltid hans önskemål. Han fick under augusti och september avslag på samtliga ansökningar om att få göra det. Under ungefär ett par månaders tid kunde hans dotter sköta ekonomin åt honom men hon upplevde stress och oro över detta och ville att han skulle hantera saken själv.

Häktet Salberga

Under perioden mars till maj 2018 var han intagen i häktet Salberga. Ingen visade något intresse för hans ekonomi, alla hemställningar avslogs och han hänvisades till att det skulle ordna sig när han kom till anstalt.

Anstalten Kumla

Under perioden maj till juli 2018 var han intagen i anstalten Kumla, Riksmottagningen. Alla hemställningar om att sköta ekonomin avslogs och han hänvisades till att det skulle ordna sig när han kom till anstalt.

Anstalten Skänninge

Den 22 juli 2018 placerades han i anstalten Skänninge. Han har fått veta att han har rätt att sköta sin ekonomi men kan inte få besked om hur eller när det ska ske. Han har lämnat tre olika förslag på hur detta skulle kunna gå till, nämligen via Bank-ID på Kriminalvårdens dator, att han går till banken och betalar

räkningar eller att han hämtar en telefonkod på banken och sköter sina bankärenden via bankens telefontjänst. Kriminalvården har dock svarat att han inte får ha tillgång till dator, att han inte får lämna anstalten samt att han inte får genomföra pengatransaktioner och inte ringa till IP-telefoni. Den 29 augusti 2018 avslog anstalten hans ansökan om permission för att besöka ett bankkontor. Enligt Kriminalvården fanns det inget skäl för att bankbesöket inte kunde skjutas upp eller skötas på något annat sätt. Kriminalvårdens huvudkontor avslog hans begäran om omprövning. Hans kontaktperson föreslog att frivården skulle kunna sköta hans ekonomi men det fungerade inte heller. Ett annat förslag var att en god man skulle göra detta men han kunde inte få svar på hur det skulle gå till.

Vid ett behandlingskollegium den 13 september 2018 fick han veta att han kunde lämna sina fakturor till ekonomiavdelningen som skulle betala dessa med pengar från hans bankkonto. Banken vägrade dock att bevilja Kriminalvården tillgång till hans bankkonto utan fullmakt. Därefter fick han förslaget att han kunde föra över pengar till kontot i anstalten och att fakturorna kunde betalas därifrån. Han fick dock inte veta hur han skulle kunna göra överföringen. Den 2 oktober 2018 fick han ett kontoutdrag som visade att en faktura hade betalats från hans konto Omhändertagna medel. Överföringen hade gjorts utan hans tillstånd. Efter det fick han ett beslut daterat den 26 september 2018 i vilket Kriminalvården medgav att det inte fanns någon som kunde hjälpa honom med räkningarna.

Den 3 oktober 2018 förde hans dotter över 3 000 kronor till hans konto i anstalten för att användas till hans fakturor. När han ansökte om att få överföra 1 000 kronor till sin flickvän som ersättning för gjorda inköp fick han ett muntligt avslag och besked om att kvitton krävdes. Den 12 oktober 2018 fick han ett muntligt löfte från en vårdare att han skulle få besöka ett bankkontor för att kvittera ut en kod. Den 12 eller 13 oktober 2018 skrev han en ansökan om permission för bankbesöket. Den 17 oktober 2018 lämnade han in kvitton avseende flickvännens utlägg men ansökan om att föra över pengar till henne avslogs. Den 18 oktober 2018 fick han ett muntligt löfte om att han snart skulle få åka till banken. Han lämnade in en ansökan om att få ringa telefonbanken men fick svaret att det var "för tidigt". Den 26 oktober 2018 frågade han när han skulle få besöka bankkontoret och fick veta att det skulle ske snart men att transportenheten inte hade haft tid. Hans kontaktperson tillade att hans ansökan skulle slängas. Den 28 oktober 2018 ansökte han på nytt om tillstånd att få besöka banken men fick beskedet att transportenheten inte hade tid och att han inte skulle få något skriftligt svar.

Den 1 november 2018 flyttades han till en annan avdelning inom anstalten. Personalen på den nya avdelningen verkade inte känna till hans önskemål om att få besöka banken.

I en kompletterande skrivelse som kom in till JO den 14 december 2018 anförde AA bl.a. följande: Den 10 oktober 2018 beviljades han tillstånd att få besöka banken men besöket har ännu inte kommit till stånd. Den 4 december 2018 lämnade han en hemförsäkringsfaktura till personalen med fråga om hur han ska göra för att betala den men han har inte fått något svar.

AA kom den 23 januari 2019 in med ytterligare en skrivelse till JO och anförde bl.a. följande: Den 17 december 2018 fick han besöka ett bankkontor och kvittera ut en kod till bankens telefontjänst. Han har dock inte tillåtits att ringa till den tjänsten. Enligt uppgift från banken skickas varje månad ett saldobesked till hans postadress i anstalten. Eftersom han inte mottagit något sådant är det hans uppfattning att anstalten underlåter att vidarebefordra saldobeskedet till honom. Under den s.k. kvalifikationstiden får intagna inte tillgång till dator (förutom till studier), beviljas inte permission och får inte heller utföra ekonomiska transaktioner. Det är kvalifikationstiden som enligt honom är orsaken till att han inte får ringa till bankens telefontjänst.

Utredning

Handlingar hämtades in och granskades. Därefter begärde JO att Kriminalvården skulle yttra sig över det som AA anført. I sitt remissvar anförde Kriminalvården, huvudkontoret, genom chefen för sektionen för verksjuridik, bl.a. följande:

Utredning

Uppgifter om sakförhållandena har hämtats in från regionerna Mitt och Öst, som i sin tur har hämtat in uppgifter från anstalterna Kumla och Skänninge, häktena Salberga och Uppsala och kriminalvårdsregistret (KVR). Genom utredningen har sammanfattningsvis följande kommit fram.

AA skrevs den 6 augusti 2017 in i häktet Uppsala och förflyttades den 20 februari 2018 till häktet Salberga. Han kom den 22 maj 2018 till anstalten Kumla och förflyttades den 20 juli 2018 till anstalten Skänninge.

Häktena Salberga och Uppsala tillhandahåller inte utrustning för internetanvändning till de intagna. Intagna som har frågor om hur deras ekonomi kan skötas under frihetsberövandet hänvisas normalt till att kontakta banken. Om t.ex. betalningar måste göras genom ombud hänvisas den intagne till att ta hjälp av en anhörig eller en advokat, eftersom det inte bedöms lämpligt att personal agerar ombud åt intagna. Häktena Salberga och Uppsala är generösa i fråga om tillstånd till telefonsamtal med t.ex. en bank eller ett ombud i syfte att sköta ekonomin.

Det finns inte någon dokumentation som visar att AA i häktet Uppsala påtalat att det uppstod problem när han tog hjälp av en anhörig för att sköta sin ekonomi. Inte heller kan personal vid häktet Uppsala minnas att han påtalat det. AA hade under perioden den 8 augusti 2017–19 januari 2018 restriktioner som medförde att ansökningar om kontakt med och försändelser till andra än en offentlig försvarare lämnades till åklagare. Om åklagaren skulle ha medgett kontakt men häktet bedömt att kontakt inte kunde ske, hade ett avslagsbeslut fattats. Något sådant beslut finns dock inte dokumenterat. Det finns inte heller någon dokumentation som visar att AA efter den 19 januari 2018 ansökt om tillstånd till telefonsamtal i syfte att sköta sin ekonomi.

Det finns inte någon dokumentation eller några uppgifter från personal om att AA uttryckt att han hade problem att sköta sin ekonomi i häktet Salberga. Av tillgänglig dokumentation framgår att han under tiden där medgavs att ringa "Min pension" och Pensionsmyndigheten. Det finns inga uppgifter om att han haft önskemål om ytterligare samtal i syfte att sköta sin ekonomi.

Anstalten Kumla har s.k. internetdatorer för intagna. Eftersom de intagna normalt kan lösa sina ekonomiska förhållanden på annat sätt, tillåter anstalten dock inte intagna att använda internet för att t.ex. betala räkningar. I anstalt har de flesta intagna redan löst frågan om hur ekonomin ska skötas. Om det ändå uppkommer frågor hänvisas de till att kontakta banken eller ta hjälp av en anhörig. Anstalten Kumla är generös i fråga om tillstånd till telefonsamtal som behövs för att en intagen ska kunna sköta sin ekonomi. Anstalten kan hjälpa en intagen att betala en faktura med pengar från något av dennes konton i anstalten, om den intagne inte kan lösa frågan på annat sätt och det är fråga om en legitim och angelägen betalning.

Under tiden i anstalten Kumla ansökte AA om och medgavs tillstånd till telefonsamtal till Kronofogdemyndigheten och Handelsbanken. Anstalten Kumla har inga uppgifter om att AA därutöver uttryckt ett behov av ytterligare telefonsamtal för att sköta sin ekonomi eller att han påtalat att han haft problem att sköta sin ekonomi.

I anstalten Skänninge ansökte AA den 17 augusti 2018 om permission för att åka till ett bankkontor och hämta en kod till telefonbanken. Anstalten beslutade den 28 augusti 2018 att avslå ansökan. AA underrättades om beslutet dagen därpå. Beslutet ändrades inte vid omprövning den 18 september 2018.

AA ansökte den 17 september 2018 om att anstalten skulle betala en faktura med pengar från hans privata bankkonto enligt en överenskommelse vid behandlingskollegium den 13 september 2018. AA ansökte den 18 september 2018 om att en faktura avseende eftersändning av post skulle betalas av anstalten och belasta hans bankkonto. Ansökan beviljades dagen därpå, vilket AA underrättades om samma dag. Därefter beslutade anstalten den 26 september 2018 att i stället belasta AA:s omhändertagna pengar i anstalten, vilket AA underrättades om samma dag.

AA ringde den 24 september 2018 utanför INTIK-systemet till en bank för att få ett kontoutdrag per post.

En anhörig till AA överförde den 3 oktober 2018 3 000 kronor till AA:s omhändertagna pengar i anstalten. AA ansökte den 7 oktober 2018 om att få disponera 1 000 kronor av dessa. Anstalten beslutade den 16 oktober 2018 att avslå hans ansökan, vilket han underrättades om två dagar därefter. Beslutet ändrades inte vid omprövning den 15 november 2018.

AA ansökte den 12 oktober 2018 om permission för att besöka ett bankkontor och bl.a. kvittera ut en kod till telefonbanken. Anstalten beslutade den 9 november 2018 att bifalla ansökan. Permissionen genomfördes den 17 december 2018 med bevakning av personal. Anstalten hade som ambition att genomföra permissionen i närmare anslutning till beslutet, men blev på grund av andra transporter tvungen skjuta upp densamma.

Det finns ingen anteckning om att AA den 18 oktober 2018 skulle ha lämnat in en ansökan om att få ringa till telefonbanken. Klienthandläggaren vid den avdelning där AA då var placerad känner inte heller till någon sådan ansökan eller att AA skulle ha fått besked om att det var för tidigt. AA upplystes dock under oktober 2018 om att han skulle få åka till ett bankkontor och en kontaktman gav honom besked om, att han skulle medges permission för det ändamålet, men att den exakta tidpunkten inte hade fastställts. Kontaktmannen uppfattade att AA var nöjd med beskedet och att en ansökan om att få ringa telefonbanken då kastades i överenskommelse med AA.

AA ansökte den 11 november 2018 om besked om "utlovad resa till bank" och informerades dagen därpå om att han skulle meddelas tid för permission i samband med avresa från anstalten.

Av anstaltens beslut den 29 november 2018 framgår att anstalten åtog sig att lösa in en kontantavi på 150 kronor för AA. Av en daganteckning den 9 januari 2019 framgår att anstalten hämtade post till honom hos ett postombud.

AA ansökte den 8 december 2018 om att få besked om hur han skulle betala en faktura till ett försäkringsbolag. Fakturan betalades vid permissionen 17 december 2018. Ärendet avskrevs därför den 20 december 2018, vilket AA underrättades om samma dag.

AA medgavs den 6 februari 2019 att ringa ytterligare ett samtal utanför INTIK-systemet till bank. Efter samtalet återtog han sina tre återstående ansökningar om tillstånd att ringa till bank.

I anstalten Skänninge har det inte förekommit någon granskning av försändelser från bank till AA. Det har inte heller förekommit att någon sådan försändelse inte vidarebefordrats till honom. AA har inte nekats att betala räkningar om han gett in en faktura och begärt att anstalten ska administrera betalning med hans pengar hos Kriminalvården. Anstalten har föreslagit för AA att han kan medge autogirobetalningar genom sin bank och kontakta sin bank för att göra överföringar från sitt bankkonto till sitt konto hos Kriminalvården. Dessutom har AA haft möjlighet att begära att få sin post eftersänd till anstalten och fått ringa utanför INTIK-systemet till bl.a. Kronofogdemyndigheten, Pensionsmyndigheten, Skatteverket och Stockholms bostadsförmedling.

Rättslig reglering

Enligt 1 kap. 5 § fängelselagen (2010:610) respektive 1 kap. 5 § häkteslagen (2010:611) ska verkställigheten utformas så att den intagnes anpassning i samhället underlättas och så att negativa följder av frihetsberövandet motverkas.

Enligt 5 kap. 2 § fängelselagen får en intagen inte utan särskilt medgivande disponera bl.a. pengar som omhändertagits för den intagnes räkning.

Av 7 kap. 4 § fängelselagen respektive 3 kap. 4 § häkteslagen framgår att en intagen får stå i förbindelse med en annan person genom elektronisk kommunikation i den utsträckning det lämpligen kan ske, men att sådan kommunikation i vissa fall får vägras.

Enligt 5 kap. 11 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd (KVFS, 2011:1) om fängelse får en intagen endast disponera omhändertagna pengar enligt 12 § eller om det finns särskilda skäl. Enligt de allmänna råden till bestämmelsen kan särskilda skäl finnas t.ex. om den intagne visar att han eller hon behöver betala hyra, underhåll eller andra legitima eller angelägna skulder.

Kriminalvårdens bedömning

Det har inte kommit fram annat än att såväl häktena Salberga och Uppsala som anstalten Kumla har tillmötesgått de ansökningar och förfrågningar som AA har gett in i syfte att kunna sköta sin ekonomi. AA har vid häktena Salberga och Uppsala och anstalten Kumla inte heller fört fram att han har haft något problem att sköta sin ekonomi.

Det finns inte några belägg för påståendena att AA i anstalten Skänninge skulle ha hindrats att sköta sin ekonomi eller tillvarata sina ekonomiska intressen. Det som har kommit fram visar tvärtom att anstalten Skänninge har avsatt förhållandevis stora resurser för att AA ska kunna ta hand om sin ekonomi. En del av de ansökningar som AA har gett in till anstalten har medfört att anstalten har fattat beslut enligt fängelselagen, medan andra ansökningar har varit frågeställningar som hanterats och besvarats på annat sätt än genom skriftliga

beslut. AA har godtagit de besked som anstalten lämnat och även återtagit vissa ansökningar som han tidigare gett in.

Anstalten Skänninge beslutade den 26 september 2018 att vid betalning av en faktura som var ställd till AA använda hans omhändertagna pengar i anstalten, eftersom det saknades en fullmakt från AA att utföra betalningen från hans bankkonto. Anstalten har inte haft för avsikt att utföra en betalning mot AA:s vilja. Det har dock i efterhand inte kunnat utredas hur dialogen mellan anstaltspersonalen och AA var i den frågan.

Slutligen finns det ingen grund för påståendet att AA på grund av kvalifikations-tiden för permission dels inte skulle få ha tillgång till dator, dels skulle ha nekats att utföra ekonomiska transaktioner eller kontakta bank via telefon.

AA kommenterade remissvaret.

Bedömning

Kriminalvården har i sitt remissvar redogjort för den rättsliga reglering som är relevant i ärendet.

Med anledning av AA:s klagomål vill jag inledningsvis framhålla följande:

JO ska bl.a. kontrollera om myndigheterna har följt de regler som gäller för hur ärenden ska handläggas. JO brukar däremot inte uttala sig om myndigheternas bedömningar och beslut i sakfrågor, t.ex. rätten till permission eller elektronisk kommunikation. JO kan inte heller ändra eller upphäva myndigheters beslut. Den som är missnöjd med Kriminalvårdens beslut kan i stället begära att det omprövas av myndigheten eller i ett senare skede överklaga det till förvaltningsrätten.

Som Kriminalvården har redovisat i sitt yttrande föreskriver 1 kap. 5 § fängelselagen (2010:610) och 1 kap. 5 § häkteslagen (2010:611) bl.a. att verkställigheten ska utformas så att negativa följder av frihetsberövandet motverkas. Med uttrycket ”negativa följder” avses exempelvis de sociala och ekonomiska konsekvenser som frihetsberövandet kan ha för den intagne (se prop. 2009/10:135 s. 120 och 183). AA har framfört ett flertal klagomål avseende Kriminalvårdens hantering av frågor som rör möjligheterna för honom att sköta sin privatekonomi. Kriminalvården har dock tillbakavisat delar av AA:s påståenden samt i övrigt redogjort för respektive häktes och anstalts hantering och bedömning av olika frågor. Uppgift står alltså mot uppgift beträffande vissa av klagomålen. Jag bedömer inte att ytterligare utrednings-åtgärder är meningsfulla i dessa delar. I övrigt ger det som har kommit fram inte anledning till kritik eller någon annan åtgärd från min sida.

Jag vill avslutningsvis anmärka att Kriminalvården har anfört att en ansökan från AA om att få ringa till telefonbanken ska ha ”kastats” i överenskommelse med AA. Det är dock oklart om AA hade lämnat in en skriftlig ansökan till anstalten Skänninge. Jag finner inte tillräcklig anledning att utreda den frågan ytterligare, men vill påpeka att ansökningshandlingen i sådant fall hade varit att betrakta som en allmän handling som bara får gallras under särskilt angiva förutsättningar (se bl.a. 2 kap. 4 och 23 §§ tryckfrihetsförordningen, arkivlagen

[1990:782] med anslutande arkivförordning [1991:446] samt föreskrifter och beslut från Riksarkivet). Kriminalvården måste naturligtvis beakta dessa regler innan myndigheten gör sig av med en handling. Jag nöjer mig i detta sammanhang med att påminna anstalten Skänninge om dessa bestämmelser.

Vad AA i övrigt har anfört föranleder inte någon åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.